

LA BRUTALITAT DE L'ESPECTACLE

JOAQUIM ROMAGUERA I RAMIÓ

Podria parlar-se també de l'*espectacle de la brutalitat*, però aquesta seria una juguesca semàntica semblant al de la gent que va al zoo a veure les feres i resulta que són les feres les que veuen passar la gent que ha pagat per veure-les...

Il·lustrarem, en la mesura del possible, el concepte de brutalitat que un servidor dóna al que resulta de l'exercici de l'espectacle, el generat pels mitjans d'informació que, vulgues o no, sempre acaben opinant d'alguna manera: subliminar, sibil·lina, pornogràfica, mitjançant la forma de presentació que la tècnica de fer la feina o la tecnologia a l'abast permeten mostrar visualment el que es vol transmetre: els esdeveniments, tant reals com ficticis, en aquest cas a partir d'alguna realitat esdevinguda, al seu torn, ficció.¹

1. No és brutal l'espectacle que ofereixen els mitjans de comunicació d'escriure, de parlar i d'iconografiar només sobre uns poquets partits polítics que es presenten a unes eleccions, quan en veritat hi ha moltíssimes més opcions, moltíssims més programes, moltes més idees o ideologies?

Per exemple: a l'Estat espanyol de les Autonomies, el 6 de juny d'enguany —festivitat de la Santíssima Trinitat— competien 90 formacions, mentre que la totalitat dels mitjans feren la gara-gara només a 3, 4 o 5, o com a màxim en comunitats autònomes a 6 o 7 sigles. Els mitjans es convertiren, doncs, en *medis* propagadors d'unes comptades opcions, propiciant clarament el bipartidisme, tripartidisme o quatripartidisme, a tot estirar, marginant així, injustament i antidemocràtica, la resta de formacions, legítimes totes, amb els mateixos drets de sortida d'ocupar columnes, imatges, ones, veus, etcètera; exactament totes iguals a l'hora del repartiment de quotes

1. El relat que segueix, un any més tard d'haver-lo redactat, resulta una catilinària, força desnatada, massa toveta; és a dir, suau si el comparem amb com han evolucionat, degenerat i degradat «les coses».

informatives.² Les que es mereixia el senyor Francesc Freixes del Grup Independent Freixes, de Lleida, que va retirar la seva candidatura com a protesta per la discriminació que patia dels mitjans àudio-visuals en relació amb la resta de formacions polítiques. I de protestes per aqueixa discriminació, també en vam escoltar d'altres grups. Ara bé, quan s'han dignat d'escriure, de parlar o de fer sortir algunes de les altres opcions, els mitjans ho han fet malament: fotent-se de llur denominació o sigla, titllant-les de marginals, romàntiques, somiatruïtes, sentimentals, nostàlgiques, estrambòtiques, testimonials, heroïques o d'altres virtuts, virtuts que, per passives, els malmissatgers connoten de vicis a superar, suposo, tot això a banda del tossut discurs sobre allò del «vot útil» i del «vot inútil»...

I de cultura? Qui en va parlar? O qui va escriure de/sobre els programes culturals que es presentaven, els que en tenien, és clar, de propostes culturals? O sobre autonomia i autonomies? Qui? Ara potser s'espavilaran, arran de l'èxit inesperat de la Coalició Canària...

Aleshores, hom es pregunta des de la virtuosa ingenuïtat: com queda el paper d'estrictes informadors dels mitjans de comunicació? On és la independència de què gallegen? El ciutadà anònim que compra un «paper» diari, setmanal o mensual, que fa girar el dial o que prem un botonet o «zappineja», el que vol o demana de bell antuvi és que l'informin del que hi ha, què diuen, què ofereixen, què prometen, a què es comprometen els que ixen a vendre idees, programes, solucions, poder, present i futur. El que hi havia aquí abans del 6 de juny eren 90 propostes, i a cada circumscripció un bon farcell d'aquestes. Què havia de fer aleshores el ciutadà per a tenir-ne esment? Els mitjans, fent de medis, no el van fer servir en allò que hauria de ser el primer principi de llur existència: informar del que hi ha a la palestra pública. Democràcia és igualtat d'oportunitats per a tots. L'exhibida abans del 6 de juny va ser una fal·làcia: usurpació consentida, sectarisme disfressat, partidisme maquillat des de l'alba.

I el mateix dia 6 *El País* presentava en portada «Diez puntos para gobernar España», l'últim dels quals diu: «Medios de comunicación independientes, sólidos y plurales.» No sembla, doncs, i ara ja explícitament reconegut per un dels que han caigut en els «pecats» que acabo d'assenyalar, que hi hagi a Espanya mitjans de comunicació plurals, sòlids i independents; com no és gens lliure l'exercici del periodisme, que accepta de sotmetre's a les pressions o capricis dels polítics a l'hora de convocar un debat, on tot s'ha de pactar abans, o s'ha de desconvocar perquè un o dos no hi volen assistir. El periodisme lliure hauria de prescindir de tot això: no

2. «El nombre de partits polítics registrats al Ministeri de l'Interior a finals de l'any 1992 era de 943, el doble que el 1985 i el quàdruple que el 1980, segons les dades recollides en la seva memòria corresponent a l'any passat.» *Avui*, 5 d'agost de 1993.

s'ha de pactar res abans d'una entrevista i qui no vulgui anar a una reunió pitjor o millor per a l'absent, però la convocatòria es manté dreta, per respecte a l'auditori i per respecte als qui sí volen dialogar.

2. No és brutal l'acció de tallar en sec un programa, o la paraula a una persona, o el *continuum* d'una escena dramàtica, o la peça musical d'uns intèrprets, per oferir, a canvi i sense demanar permís, una tirallonga d'anuncis o falques publicitàries a més volum? Com brutal seria també tallar en sec un anunci o qualche propaganda per a oferir sense més ni més a menys volum les declaracions d'una persona, o la seqüència d'un film interromput, o els solos d'un instrumentista en plena execució. A voltes hom no sap ja si es practica el primer o el segon mètode, les dues cares d'un mateix doblar. I quan per miracle o per equivocació el mitjà passa o emet una obra sense interrupcions, l'auditori exclama entre sorprès i eufòric: «Brutal, tu! Han donat la peli seguida!» I què podem dir del trossejament barroer o de la fragmentació sistemàtica que es fa de les declaracions de persones a qui s'ha entrevistat o se li demana opinió, triant només una frase o dues i deixant-lo amb la paraula a boca i fora de context? Brutal, tu! Com allò que repetien sistemàticament els locutors televisius la nit del 6 de juny en acabar les seues connexions amb un «...i això és tot des de la seu del partit...» Al cap de poc tornaven a aparèixer i... som-hi «...això és tot», i així fins a les tantes. Quantes hores, cintes, pàgines en brut i personal periodístic fan servir els mitjans en rodes de premsa, o en conferències, o en actes públics, per acabar usant-ne només un bocinet, pur esquitx d'allò pretesament referènciat? Brutal, tu! Quant dispensat inútil tothora, quanta frustració la dels que cobreixen les notícies a primera línia!

3. Brutal és la dictadura del temps que s'autoimposen els mitjans a l'hora d'oferir programes de notícies o de debat. Si el volum de notícies que arriba a una redacció no és el mateix cada dia, variant fins i tot a cada bloc, perquè sempre duren el mateix els programes específics? Talment a la premsa escrita: sempre les mateixes pàgines! Com brutals per fagocitadores són les columnetes ben anomenades «menjanotícies» i els resums telegràfics recitats per ràdio i televisió on s'encabeixen notícies darrera les quals hi ha drama o tragèdia, amor o passió, persones concretes o pobles sencers, a banda l'esforç humà i la il·lusió posada pels notificadors, notícies que queden reduïdes a breus tan breus o a flaixos comprimits que deixen fredíssim el lector i frustren de rel tota dimensió humana o transcendent del contingut autèntic de la notícia anotada o dita. I encara exclamen, els redactors de torn, i els de tancament encara més: «Sort encara que ha sortit això!» Brutalitat informativa per escarida i incompleta que genera desconfiança, desinterès, incredulitat, empenyament, etcètera a l'auditori que llegeix o escolta amb atenció i receptivament.

I en el mateix sac de brutalitat hauríem de posar els mitjans que passen dies i setmanes sense esmentar el que succeeix en un continent, com per exemple Àfrica, perquè la sang no arriba a les seues redaccions o la gana no fa xisclar els poderosos de la terra. I qui diu un continent, diu països, temes, problemes, etcètera: poden passar setmanes sense dir-ne ni piul! (Facin-ne la comprovació amb tres o quatre notícies i... vostès mateixos.)

4. I de la brutals s'han de qualificar els dos programes recents dedicats al Maig del 68 pel Canal 33 i per La 2. Descarada manipulació no ja només del que van dir els entrevistats, sinó de les imatges i els sons que il·lustraven els fets rememorats majorment centrats a París. Tot es va treure de context per tal d'amanir malament un nou sentit/significat a benefici d'un pretès discurs de partença: una pàtina caòtica d'una pàgina gloriosa de la història moderna, acabés com acabés, si és que s'ha acabat. Un enorme dispendi, ecològic i intel·lectual, on semblaria lògic i just que si hi ha material i teca i gent interessant i important sobre el particular, se'ns fes d'allò —o del que sia, perquè el principi val per a tot— més d'un programa, més d'un especial, més d'un suplement, tants com la cosa rendeixi. Brutalitat conceptual, brutalitat informativa, brutalitat comunicativa.

I ja que al·ludim a França, brutal ha estat el tancament de files de la classe periodística traient-se les puces del damunt en proclamar: «Nosaltres-nosom-els-culpables-que-Pierre-Bérégovoy-s'etzibés-un-tret-a-boca-de-canó.»³

5. I no és brutal que fins fa només quatre dies no s'hagi aconseguit redactar i signar un Codi deontològic de defensa dels indefensos i que l'endemà de signar-lo tots, algú ja el contestés (Tele-5)? Si no es fa com a Colòmbia, on el Tribunal Superior de Bogotà ha obligat a reestructurar la programació televisiva nacional, en especial les telenovel·les locals i les sèries ianquis, perquè estan atapeïdes de sexe, violència i d'altra porqueria normal, temo que aquí el codi ètic, se l'acabin passant per la regatera, avui tu, demà jo. I la primera prova, la tenim quan encara no fa el mes de la signatura, l'Associació de Telespectadors i Radiooients (ATR) ja ha hagut de denunciar l'incompliment del Codi deontològic per a la protecció dels menors, a causa d'una tirallonga d'emissions amb continguts absolutament inadequats per a ells.

6. No hauríem de qualificar de brutals els insults llançats per José María Carrascal contra Felipe González la nit del 3 de maig, en dir-li que era un «cara dura y cínico»? O la brutal frase de cloenda brutal dita pel periodista

3. Vegeu la crítica contra aquesta mena de censura en l'article «Censura en la televisión (de calidad)», a *El País*, 16.4.1994, p. 16, d'un dels afectats, Gabriel Jackson.

Manuel Campo Vidal (Antena 3 TV) després de l'anomenat *primer debat*: «González o Aznar, Aznar o González, el día 6 los españoles elegirán a uno de los dos presidente del Gobierno.» I tan tranquil, valga'm Déu! Quin servei més galdós a les 88 formacions restants que també jugaven al mateix! I encara l'endemà Antena 3 TV posava pàgines completes de publicitat amb l'eslògan «Credibilidad» sobre la foto del periodista. Com també brutal fou allò que digué Antonio Martín Benítez (TVE-1) després de mostrar unes imatges prescindibles, de cloenda de programa: «¿A ver cuándo dejan de ser noticia determinados sujetos, gente rara donde la haya?» Si va ser *notícia*, per a ell, és perquè ell va decidir que ho fos, ensenyant i comentant unes imatges i no d'altres més profitoses i positives.

I acabo, perquè amb aquesta mitja dotzena de perles conceptual-paradigmàtiques, d'entre les moltes que entre tots plegats podríem anar enfilant en forma de rosari sense fi, ja n'hi ha prou per a exemplificar unes maneres de fer que, per habituals i corrents, hom acaba considerant normals i correctes. Aital capgirament és degut al fet que la gent ja no s'adona, no percep, no pensa que són els mitjans/medi els que han girat el guant, tot oferint-li tothora un espectacle informatiu i comunicacional embolicat d'arrogància, prepotència i insensibilitat, però farcit d'estultícia, aculturització, banalitat, frivolitat i... brutalitat. Jo ja sé, com vostès, que com diu Hans Magnus Enzensberger els mitjans de comunicació en general, i molt en concret la televisió (ara ja només *televisor!*), han arribat al seu grau zero, ja que són inatacables i no té cap sentit de criticar-los. És inútil: són imbatibles i incorregibles, més si les plantofades provenen de l'anomenada «classe intel·lectual».

A partir d'aquí, o ens paguen per llegir-los per escoltar-los o per veure'ls/ mirar-los, o els mitjans canvien en sec i es replantegen llur pràctica i funció (social, cultural, política, d'entreteniment, publicitària, etc.). Per què? Doncs, una mica pensant en allò que deia Sir Ralf Dahrendorf, «que les noves idees sorgiran de grups al marge del procés polític i, també, dels mitjans de comunicació, en especial dels diaris, si és que tenen valor de produir-les, aquestes noves idees». Un punt de vista un poc optimista a què jo també m'adhereixo després de la visió apocalíptica que he narrat per exemplificar la brutalitat de l'espectacle que ofereixen els mèdia avui.